RIETAVAS

TYRINĖJIMAI RIETAVE

Laura DEVEIKYTĖ

2005 m. Rietavo senojo miesto vietoje (A 1830), Oginskių, Žemaitės ir Plungės gatvėse bei Laisvės aikštės Š dalyje buvo atlikti žvalgomieji archeologiniai tyrimai. Iš viso ištirtas 73 m² dydžio plotas. Laisvės aikštėje aptikus archeologiškai vertingą kultūrinį sluoksnį, liepos–rugsėjo mėnesiais jos ŠV dalyje buvo atlikti archeologiniai tyrinėjimai.

Laisvės aikštė. Laisvės aikštės Š dalyje, į P nuo gatvės V–R kryptimi ištirti keturi 1 m² dydžio archeologiniai šurfai. Iš viso ištirtas 4 m² plotas. Laisvės aikštėje, jos R dalyje, būsimos lietaus nuotėkyno trasos vietoje, archeologiškai vertingo kultūrinio sluoksnio neaptikta.

Aikštės V dalyje aptiktas intensyvus XVII–XIX a. kultūrinis sluoksnis. Jame rasti molio aslos fragmentai, monetos, kurių ankstyviausia kaldinta 1666 m., koklių, buitinės keramikos šukės. Radiniai datuojami XVII–XVIII a. Laisvės aikštės V pakraštyje yra išlikusi šiuo metu žinoma vertingiausia Rietavo senamiesčio kultūrinio sluoksnio dalis.

Po žvalgomųjų tyrimų Laisvės aikštės Š važiuojamosios dalies P pusėje, tiesiamo lietaus nuotėkyno tranšėjos vietoje tyrinėta 77,5 m ilgio R–V kryptimi ir 3 m pločio perkasa, sudaranti 232,5 m² dydžio plotą. Tyrimų vietoje buvo važiuojamoji gatvės dalis, dengta asfalto sluoksniu. Po asfalto danga buvo senasis aikštės grindinys, grįstas lauko akmenimis – brukas. Po grindinio akmenimis buvo smėlio arba (kai kur) žvyro 40–60 cm storio sluoksnis, kuris tęsėsi per visą perkasą. Tyrimų metu šie sluoksniai buvo išlaužti ir nukasti mechanizuotai. Po asfalto, grindinio ir supiltinio smėlio bei žvyro sluoksniais atidengtas 20–180 cm storio kultūrinis sluoksnis – juoda žemė su gausiomis molio, žvyro, o kai kur ir griuvenų priemaišomis, čia stovėjusių pastatų liekanomis (pamatų akmenimis, grindų ir pavienėmis lentomis), akmenų grindiniais ir jų sąvartomis, gausiais archeologiniais dirbiniais ir jų fragmentais. Po kultūriniu sluoksniu prasidėjo įžemis – rusvas žvyras.

Perkasos R dalyje aptiktos buvusių dviejų pastatų liekanos. 50–60 cm gylyje nuo dabartinio asfalto paviršiaus buvo apie 50 cm storio juodos puvėsingos žemės sluoksnis, kuriame gausu keramikos šukių, kaulų, supuvusios medienos, skiedrų, vielų, vinių. Apie 1 m gylyje aptiktos medinės pastato grindys, klotos iš 16–20 cm pločio ir 2–3 cm storio eglinių lentų. Per šių lentų vidurį buvo paklotas 20 cm pločio skersinis rąstas. Pastato gale aptikti trys apskrito skersinio pjūvio 15–18 cm skersmens stulpai, vienas nuo kito nutolę per 1,5 m. Pastatas stovėjo PR–ŠV kryptimi, trumpuoju galu į aikštę. Tyrimų metu atidengtas jo 4,2 m pločio (ilgis neaiškus, nes pastato ŠV dalis liko netirta – buvo už perkasos Š ribos) PR galas. Atidengtos pastato dalies ilgis perkasoje buvo 90 cm ŠR gale ir 2,2 m PV. Po minėtomis grindimis buvo labai juoda žemė, kurioje gausu įvairių radinių. Tai vazoninių ir plokštinių koklių fragmentai, buitinės keramikos šukės, stiklo, metalo dirbiniai. Aptikta daug monetų. Po grindimis 1,6–2 m gylyje aptikta netvarkingai sumestų lentų ir rąstų sąvarta. Po jomis apie 1,95 m gylyje buvo išlikęs 3 m ir 1,6 m ilgio PV–ŠR kryptimi 4 m pločio rąstų vaini-

kas. Tai turbūt šio pastato buvusio rūsio liekanos. Įžemis čia – šviesus, stambus žvyras – pasirodė 2,2 m gylyje. Šalia minėto pastato liekanų, į V nuo jo 40 cm gylyje aptikti akmeniniai kito pastato pamatai. Pamatų akmenys dideli: 50x40 cm, 60x45 cm, 55x50 cm skersmens. Jie sudėti vienas greta kito ir sudaro vientisą liniją, orientuotą Š–P kryptimi. Pamato akmenys vienas nuo kito nutolę per 50 cm ir taip pat sudaro vientisą liniją R–V kryptimi. Kai kurie akmenys su įkirtimais. Tai pamatas, ant kurio stovėjo medinis pastatas. Ties pamatu 30–40 cm gylyje prasidėjo 20 cm storio tamsios permaišytos žemės sluoksnis, vietomis su žvyro, molio ir degėsių intarpais. 60 cm gylyje pasirodė 20 cm storio kieto plūkto molio sluoksnis. Po juo buvo 15–40 cm storio molio, maišyto su juoda žeme, sluoksnis. Vietomis tarp šių sluoksnių buvo plonas, 3–6 cm, labai juodos žemės tarpsluoksnis. Tai, matyt, buvę du aslos sluoksniai. Po molio sluoksniais buvo tamsi žvyringa žemė.

Tirtame plote rasta keletas ūkinių duobių. Duobės gilios, iki 2,2–2,5 m, su įvairiais radiniais. Vienoje duobėje rasta labai daug koklių šukių. Kokliai vazoniniai, su keturkampe anga. Kadangi kokliai vienodi, taigi tikėtina, kad jie iš vienos krosnies. Kitoje analogiškoje duobėje taip pat buvo gausu radinių. Tai daugiausia puodų, lėkščių, ąsočių ir kitų indų šukės. Perkasos V dalyje aptikta ūkinė duobė, pilna stiklo ir fajanso šukių. Tai XIX a. pabaigos – XX a. pradžios butelių, lėkščių duženos. Daugelis lėkščių šukių buvo su „Kuznecov" prekiniu ženklu. Šalia šios duobės, į V nuo jos aptiktas pastato pamatas, išorėje krautas iš stambių, 150x40x80 cm, 60x40 cm, 45x40 cm, 55x45 cm dydžio akmenų, viduje – iš smulkesnių akmenų. Akmenys rišti kalkių skiediniu su smulkiais raudonais plytgaliais. Pamatas prasidėjo iškart po grindiniu. Tikėtina, kad jo dalis nuardyta rengiant gatvę (klojant grindinį). Pamatai baigėsi 1,15 m gylyje.

Perkasos V gale 70 cm gylyje aptiktas eglišakių sluoksnis. Eglišakės klotos 50–60 cm storio juodos žemės sluoksnio paviršiuje. Tai, matyt, senojo kelio (gatvės?) liekanos.

Rietave, Laisvės aikštės ŠV dalyje, kasamos lietaus nuotėkyno tranšėjos vietoje ištyrus 231 m^2 dydžio plotą aptiktas archeologiškai vertingas, XVI–XIX a. datuojamas kultūrinis sluoksnis su trijų pastatų liekanomis, ūkinėmis duobėmis, akmenų grindiniais. Jame gausu archeologinių radinių. Tyrimai parodė, jog Rietavo Laisvės aikštės ŠV pakraštys nuo XVI iki XIX a. vidurio buvo užstatytas. Čia stovėję pastatai buvo nugriauti, o susidariusi viršutinė kultūrinio sluoksnio dalis nulyginta ir paversta aikšte apie 1850–1855 m. miestelio rekonstrukcijos metu.

Oginskių gatvė. Žvalgomųjų tyrimų metu buvo ištirtos dvi 3x2 metrų dydžio perkasos ir atlikta Oginskių gatvėje iškastos lietaus nuotėkyno tranšėjos sienelių fragmentinė fiksacija, surinkti radiniai. Iš viso ištirtas 12 m^2 plotas, fragmentiškai fiksuotų tranšėjos atkarpų bendras ilgis buvo 12 m. Archeologiškai vertingo kultūrinio sluoksnio nerasta. Gatvės V dalyje, buvusio Oginskių dvaro aplinkoje, ties sargo namu (Oginskių g. 1) aptikta nemažai radinių. Jie gana vėlyvi, čia patekę greičiausiai XIX a. pirmojoje pusėje remontuojant dvarą arba pagalbines patalpas.

Žemaitės gatvė. Atkarpoje nuo Žemaitės sankryžos su Oginskių gatve iki Laisvės aikštės Š–P kryptimi ištirtos 3 perkasos: dvi 5x3 m, viena 7x3x m dydžio. Iš viso ištirtas 51 m^2 dydžio plotas. Perkasos tirtos Žemaitės gatvės važiuojamosios dalies V pusėje (šalia šaligatvio). Po dabartine asfalto danga aptik-

tas akmenimis grįstas grindinys. Apie 40 cm gylyje pastebėtas juodžemio sluoksnis, siaurėjantis į P pusę. Jame gausu supuvusios medienos. Tai sausinta šlapia vieta, galbūt buvusi ankstesnė gatvė. Žemaitės gatvės P dalyje pastebėti žvyrkelio pėdsakai. Žemaitės gatvėje archeologiškai vertingo kultūrinio sluoksnio neaptikta.

Plungės gatvė. Palei Plungės gatvės R pakraštį, šaligatvio vietoje ir šalia jo, P–Š kryptimi ištirti trys 2x1 m dydžio archeologiniai šurfai. Iš viso ištirtas 6 m^2 plotas. 35–40 cm gylyje nuo dabartinio šaligatvio paviršiaus aptikta anksčiau buvusi gatvė. 160–190 cm gylyje aptiktas senas kelias – gatvė (?), plūkta iš molio, žvyro ir kalkių ar kalkakmenių. Šio kelio datavimas neaiškus, nes nepavyko rasti chronologiškai informatyvių radinių. Pagal istorinius duomenis, šis kelias galėjo egzistuoti iki Irenėjaus Oginskio vykdytos Rietavo miestelio rekonstrukcijos 1850–1856 m. Plungės gatvėje archeologiškai vertingo kultūrinio sluoksnio neaptikta.

ARCHAEOLOGICAL INVESTIGATION IN RIETAVAS

In Rietavas in the NW part of the Laisvės Sq. in the trench excavated for a rain drainage system an area of 231 m^2 was investigated. An archaeologically valuable cultural layer dating to the 16th – 19th century was found. The layer contained structural remains of three buildings, garbage pits and stone pavements. It was rich in archaeological finds. The investigation revealed that from the 16th to the 19th century the NW side of the present Laisvės Sq. of Rietavas was covered with buildings. In 1850–1850 when the town was reconstructed these buildings were destroyed; the upper part of the cultural layer was levelled and this way the square was formed.

SKUODAS

TYRIMAI SKUODE

Antanas KAVALIAUSKAS

Skuodo vardas rašytiniuose šaltiniuose pirmą kartą paminėtas 1253 m. kaip Kuršo teritorijos dalis. Skuodo reikšmė pradėjo didėti, kai 1523–1529 m. buvo nustatyta tikslesnė Žemaitijos ir Kuršo riba, kai jis tapo pasienio miestu ir atiteko didikams Chodkevičiams. 1572 m. Skuodui buvo suteiktos Magdeburgo teisės. 1625 m. Skuodas kaip kraitis perėjo Sapiegų giminės nuosavybėn.

Apie 1646 m. karalius Vladislovas Vaza patvirtino Magdeburgo privilegijas, miestui suteikė antspaudą ir herbą. Tuo laikotarpiu į miestą atsikėlė daug žydų, kuriems buvo leista užsiimti amatais ir prekyba, tačiau uždrausta kurtis mieste kartu su krikščionimis. Todėl XVII a. pirmoje pusėje žydų bendruomenė už Bartuvos upės (dabartinės Laisvės gatvės R dalyje) įkūrė atskirą gyvenvietę su turgaus aikšte ir kitais pastatais.

1819 m. inventoriuje „Žydų miesto“ dalyje minima Siuvėjų (Krawiecka) gatvė, kanalas, žydų pirtis, malūnas netoli pirties. Miestą tuo metu valdė Sapiegos, kurie jį prarado po 1831 m. sukilimo.